

Maryna Michaluk

Zmiany w obrębie leksyki społeczno-politycznej współczesnego języka rosyjskiego – zapożyczenia

Polilog. Studia Neofilologiczne nr 5, 257-266

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZMIANY W OBREBIE LEKSYKI SPOŁECZNO-POLITYCZNEJ WSPÓŁCZESNEGO JĘZYKA ROSYJSKIEGO – ZAPOŻYCZENIA

Maryna Michaluk

*Uniwersytet w Białymstoku
Białystok, Polska
msiemieniuk@wp.pl*

Słowa kluczowe: *język rosyjski, językoznawstwo, leksyka społeczno-polityczna, język polityki, zapożyczenia*

Stan współczesnego języka rosyjskiego wywołuje wśród badaczy i miłośników tego języka wiele sporów i dyskusji z powodu dynamicznych zmian, które stoją w ścisłym związku z wydarzeniami zachodzącymi w społeczeństwie. Dziennikarze i publicyści rosyjscy, rosyjscy politycy i zwyczajni obywatele, ciągle stykający się z „katalizmami” językowymi, prowadzą ożywione dyskusje na temat stanu języka rosyjskiego u progu XXI wieku. Jedni domagają się „oczyszczenia” języka z obcych zapożyczeń, elementów potocznych i żargonizmów, które zapełniły w ostatnim czasie nie tylko język mówiony, ale także środki masowego przekazu. Inni uważają taki sposób wzbogacania zasobu leksykalnego za korzystny dla języka, gdyż staje się on (język) bardziej różnorodny, dostępny i obrazowy. Jeszcze inni biją na alarm z powodu rażącej niepoprawności i błędów nie tylko w języku potocznym, lecz także w wystąpieniach publicznych i tekstach drukowanych.

Co dzieje się z językiem rosyjskim? Aby dać odpowiedź na to pytanie, należy wnikać we wszystko to, co się działo i dzieje w społeczeństwie rosyjskim: następujące naprzemiennie czasy niepokoju i nadziei, zysków i strat, pierestrojka i postpie-restrojka, zniknięcie jednego państwa i pojawienie się drugiego – szczególnie ten przełomowy moment w historii narodu rosyjskiego spowodował „rewolucyjne” zmiany w języku rosyjskim.

Najbardziej widoczne zmiany w języku dotyczą warunków jego funkcjonowania. Zmienił się charakter wypowiedzi publicznych, gdyż poprzez media, zebrania, spotkania ogromna część społeczeństwa włączyła się do masowej komunikacji i dialogu z przedstawicielami władzy. Zmienił się także charakter wystąpień publicznych: liczni ludzie zaczęli swobodnie występować „bez kartki”, a w języku mówiących

zdecydowanie zaczął przejawiać się ich indywidualizm. Jednak niewymuszone zachowania skutkowały przejawami braku kultury, ignorancji, niewiedzy, potokiem błędów leksykalnych i składniowych. „Wyzwolenie” języka to cecha czasów współczesnych. Wyraźnym przejawem tego zjawiska są nieprofesjonalni dziennikarze radiowi i telewizyjni, kaleczący język i „zaśmiecający” go nieprzyzwoitymi wyrażeniami. Problem ten dotyczy także polityków. Dla wielu z nich poprawność językowa nie jest koniecznym atrybutem wizerunku profesjonalnego polityka. W sferze języka i komunikacji swoboda zaczęła być traktowana jako przyzwolenie na wszystko. Jako przykład można podać błąd gramatyczny, który wkraśl się do wypowiedzi Władimira Żirinovskiego: „Ваше коварство еще *более хуже*”. Prawdopodobnie to powinno brzmieć: „Ваше коварство *ещё хуже*”.

Sytuacja językowa w Rosji na przełomie lat 80. i 90. XX wieku – zapożyczenia

Jednym z najbardziej żywych i znaczących społecznie zjawisk, które zachodziły w języku tego okresu, był proces intensywnego wprowadzania do języka rosyjskiego słów obcego pochodzenia, tj. zapożyczeń¹. Stanowiły one jedno ze źródeł wzbogacania zasobu leksyki społeczno-politycznej.

Wśród podstawowych warunków pojawienia się zapożyczeń wyróżniamy: kontakt językowy pomiędzy językiem-źródłem i językiem przyjmującym oraz gotowość (lub nie) społeczeństwa do przyjęcia zapożyczeń. Koniecznym warunkiem zapożyczenia obcych słów jest kontakt języka przyjmującego z językiem-źródłem i dwujęzyczność mówiących [Сорокин 1965; Крысин 1968]. Należy jednak zauważyć, że nie chodzi tu tylko o kontakt terytorialny dwóch sąsiadujących narodów, ale także, a może przede wszystkim, o drogę pisemną (wymiana korespondencji, tłumaczenia, komentowanie obcej prasy, udział w konferencjach i kongresach, wspólne opracowywanie różnorodnych projektów międzynarodowych itp.). Powstaje w ten sposób atmosfera sprzyjająca napływowi zapożyczeń, obcej leksyki i terminologii. Jednakże przy braku gotowości ze strony społeczeństwa przyjmującego zapożyczenie, obce słowo (potencjalne zapożyczenie) może przez jakiś czas (bliżej nieokreślony) pozostawać w wąskim kręgu użytkowników. Ponadto samo społeczeństwo, za pośrednictwem osób wpływowych i przywódców, może akceptować bądź odrzucać zapożyczenia.

Od lat 20. do 70. XX wieku zapożyczenia praktycznie nie przenikały do języka rosyjskiego [Зарорская, Есмаеел 2008: 74-82]. Było to związane z panującą ideologią, z socjalistycznym sposobem życia, kiedy to „obce” elementy nie były przyjmowane ani akceptowane. „Żelazna kurtyna”, oddzielająca kraje bloku socjalistycznego od krajów kapitalistycznych, skutecznie blokowała wszelkie kontakty i uniemożliwiała komunikację.

Od końca lat 80. XX wieku w sytuacji społeczno-politycznej w Rosji zaszły istotne zmiany. Pierestrojka dała początek przeobrażeniom w życiu obywateli rosyj-

¹ Jako *zapożyczenie* rozumiemy „wyraz, związek wyrazowy lub strukturę składniową przejęte z języka obcego lub na nim wzorowane” [Słownik... 1996: 885; *Uniwersalny słownik...* 2003: 859; *Praktyczny słownik...* 2004: 328].

skich. Przemiany dotyczyły wszystkich dziedzin życia, m.in. gospodarki, polityki, ustroju społecznego, zasad kierowania państwem, stosunku do państw ościennych. Także wówczas Rosja otworzyła się na wpływy zachodnie i stworzono przesłanki do kontaktów i integracji z Zachodem. Proces ten stał się sprzyjającym warunkiem do przyjmowania zapożyczeń przez język rosyjski. W sferze polityki powszechnie zaczęto używać słów: *президент, консенсус, электорат, парламент, муниципалитет* i wielu innych. Aktywną percepcję obcych słów, jak zauważył L.P. Krysin, można zilustrować na przykładzie zmiany nazw dotyczących struktur władzy: *верховный совет* zamieniono słowem *парламент*, *совет министров* – to *кабинет министров*, *председатель совета министров* został zastąpiony nazwą *премьер-министр*, a jego zastępcą to *вице-премьер* itd. [Крысин 2000: 144].

W miastach pojawili się merowie (*мэры*), prefekci (*пrefекты*), subprefekci (*субprefекты*), a władze miejskie zaczęły mieć press-sekretarzy (*пресс-секретарь*) i press-attache (*пресс-атташе*), którzy biorą udział w konferencjach prasowych (*пресс-конференция*) itd.

Ponadto zmiany językowe były możliwe dzięki temu, że na przełomie lat 80. i 90. XX wieku powstały takie warunki polityczne, gospodarcze i kulturowe, które określiły gotowość społeczeństwa rosyjskiego do przyjęcia nowej leksyki. Impulsem do aktywizacji zapożyczeń na gruncie rosyjskim stały się następujące procesy:

- zmiana postrzegania Rosji na arenie międzynarodowej – stopniowe przejście z pozycji wroga na rzecz partnera;
- odrzucenie przez społeczeństwo rosyjskie sowieckiego sposobu życia i wyrażanie chęci do przyjęcia wzorców zachodnioeuropejskich;
- zmiana systemu wartości społecznych – odrzucenie systemu, w którym najważniejsza była partia i podział na klasy, na rzecz struktury, gdzie najważniejszy był człowiek jako istota ludzka;
- otwarta orientacja na Zachód w dziedzinie gospodarki, struktury politycznej państwa, w dziedzinie kultury, sportu, handlu, mody i in. [Крысин 2000: 143].

Rozpad ZSRR oznaczał także zniesienie większości barier, które utrudniały kontakt ze światem zachodnim, a w związku z tym ożywiły się więzi naukowe, handlowe, kulturowe, rozkwitła turystyka zagraniczna, w tym także wyjazdy za granicę po towar (*шоп-туры*). Standardem stała się praca specjalistów rosyjskich w przedsiębiorstwach w innych krajach i funkcjonowanie na terytorium Rosji spółek z udziałem kapitału zagranicznego.

W związku z tym oczywista była intensyfikacja kontaktów Rosjan z użytkownikami innych języków, co stanowiło ważny czynnik bezpośredniego zapożyczania leksyki z tych języków.

Do dziś trwa dyskusja o korzyściach i minusach wprowadzenia leksemów obcego pochodzenia. Należy jednak zauważyć, iż istnieją obiektywne przyczyny przyjmowania zapożyczeń, szczególnie tych mających międzynarodowy charakter i w związku z tym wygodnych do stosowania w relacjach międzynarodowych. Część zapożyczeń uległa w takim stopniu „rusyfikacji”, że nie są one traktowane jako zapożyczenia i „никому не придёт в голову заменять русским такие слова, как *конституция, демократия, депутат* [...]” [Былинский 1996: 207].

Język polityki nie odbiega od tendencji, jakie obserwuje się w rozwoju języka ogólnego. Istnieje kilka podstawowych przyczyn zapożyczeń.

Pierwsza z nich to konieczność nominacji nowego zjawiska politycznego, wcześniej nieobecnego w rzeczywistości rosyjskiej, np. „торжественное вступление в должность главы государства” zaczęto określać jako *инаугурация* (od ang. *inauguration*). Dziś w publicystyce, radiu i telewizji, wystąpieniach publicznych słowo to stosowane jest także w celu określenia przejęcia stanowiska zwierzchnika lokalnych władz (np. gubernatora). Innym przykładem jest słowo *импичмент*², które w Rosji pojawia się po raz pierwszy w odniesieniu do prezydenta B. Jelcyna (w 1993 roku i w latach 1998-1999), kiedy to Duma Państwowa podejmowała próby zastosowania wobec niego tej właśnie procedury. Wcześniej słowo to, jak i sam sposób pociągnięcia do odpowiedzialności najwyższych urzędników państwowych przed sądem-parlamentem, nie istniały w rosyjskiej rzeczywistości. Przypuszcza się, że zapożyczeniu tego słowa do języka rosyjskiego sprzyjała próba usunięcia z urzędu zastosowana w stosunku do amerykańskiego prezydenta B. Clintona (w latach 1998-1999).

Drugą przyczyną zapożyczeń jest tendencja do ekonomii środków językowych, tj. tendencja do zamiany zbyt długich wyrażeń nazwami jednowyrazowymi, np. słowo *электорат – совокупность избирателей* (danego kandydata lub danego okręgu), *саммит – встреча в верхах* itp.

Kolejna przyczyna związana jest z aktualnością komunikacyjną nazywanego pojęcia i odpowiadającego mu słowa. Ma to miejsce w sytuacji, gdy zjawisko dotyczy kwestii istotnych dla wielu osób, a co za tym idzie, oznaczające je słowo także staje się popularne. Jeśli do lat 90. XX wieku szczególną popularnością cieszyły się leksemy z zakresu terminologii marksistowskiej, socjalistycznej (np. *коммунизм, диктатура* itp.), to dziś znalazły się one w pasywnym zasobie językowym. Ich miejsce zajęły słowa o znaczeniu przeciwnym pod względem ideologicznym (np. *антикоммунизм, департизация* itp.). Ostatnią przyczyną zapożyczeń to prestiż obcego słowa w porównaniu z rodzimym rosyjskim. Wzrost statusu socjalnego słowa, jego rangi społecznej zachodzi wówczas, gdy słowo, które w języku źródłowym nazywa zwykły obiekt, w języku zapożyczającym odnosi się do obiektu bardziej znaczącego, ważniejszego, brzmi „uczenie”, a co za tym idzie „intelektualnie i ładnie” [Крысин 2000: 146-155].

Terminy polityczne w większości języków europejskich mają wspólne korzenie, gdyż wywodzą się z języka łacińskiego lub greckiego. W związku z tym często trudno jest określić, z jakiego języka źródłowego dane słowo weszło do języka rosyjskiego i w jakim okresie zostało zapożyczone. Zapożyczenia z łaciny przeniknęły do języka rosyjskiego w epoce Piotra I (XVII-XVIII w.), wiele z nich stało się internacjonalizmami (*партия, социализм, республика, диктатура* i in.). Samo słowo

² *Impeachment* (usunięcie z urzędu) – termin ten oznacza procedurę formalnego oskarżenia o przestępstwa osób chronionych immunitetem i zajmujących wysokie stanowiska państwowe. Wszczęta jest przez parlament lub inne ciała legislacyjne państwa, a odwołanie nie musi być jednoznaczne z automatycznym odsunięciem ze stanowiska oskarżonej osoby ani z odebraniem jej immunitetu. W Federacji Rosyjskiej procedura ta inicjowana była trzykrotnie i w każdym przypadku wobec prezydenta Borysa Jelcyna (dwukrotnie w 1993 roku i raz w latach 1998-1999) (wyjaśnienie autorki artykułu).

политика (*политика*) pojawiło się w języku rosyjskim w epoce Piotra I i zostało zapożyczone z języków zachodnioeuropejskich. Pierwotnym źródłem tego leksemu jest greckie słowo **politiká** – ‘działalność państwowa, polityka’. Następnie z greckiego słowo przeniknęło do łaciny, a w XIII-XIV wieku pojawiło się we francuskim, a następnie w innych językach zachodnioeuropejskich. Z języka francuskiego do języka rosyjskiego przeniknęły takie kluczowe terminy polityki, jak: *демократия*, *дипломат*, *реформа*, *министр*, *либерал*, *коалиция* i in.

Obce słowa nie zawsze zachowują swoje pierwotne znaczenie, a często zmieniają je, czyli „przystosowują się” do otaczającej rzeczywistości. Jako przykład możemy przytoczyć słowo *республика* (republika), które pierwotnie miało szersze znaczenie: ‘*государство вообще*’ czy wręcz ‘*самоуправляющаяся область, часть государства*’ [Черных 2001, 113]. Dzisiejsze rozumienie tego leksemu zostało ukształtowane w XVIII wieku.

Nic wspólnego z polityką nie miało pierwotnie słowo *коммунист* (komunista), stosowane w znaczeniu ‘*совладелец*’, ‘*участник общего совместного владения собственностью*’ [Черных 2001: 418-419]. Słowo *партия* (partia) pierwotnie także nie było związane z określeniem organizacji politycznej (znaczenie to wykorzystywane było dopiero w XIX wieku i od tego momentu stało się podstawowym), a do języka rosyjskiego weszło w epoce Piotra I ze znaczeniem ‘*несколько человек, часть*’ [Бельчиков 1989: 54].

Koniec XX i przełom XX i XXI wieku charakteryzują się rozszerzeniem angielsko-rosyjskich i rosyjsko-amerykańskich kontaktów politycznych. Wiele słów, które wcześniej odnoszono tylko do rzeczywistości zachodnioeuropejskiej i traktowano jako „obce”, bardzo szybko zaadaptowało się w języku rosyjskim. Do często używanych należą, na przykład, angielskie słowa *истеблишмент*, *саммит*, *импичмент*, *лобби*.

Procesowi „przystosowania” słów obcego pochodzenia towarzyszy zmiana oceniającego komponentu znaczenia. Rzeczownik *лобби*, *лоббизм*, *лоббирование* z punktu widzenia sowieckiego systemu politycznego oceniany był negatywnie – *лобби* – ‘система контор и агентов при законодательных органах США, оказывающих непосредственное давление на законодателей и чиновников’ [СЭС-79: 729]. Z tym słowem związana była mocno ugruntowana negatywna konotacja, ponieważ w tym okresie samo pojęcie odnosiło się do „obcej” sfery, zagranicznej rzeczywistości, do polityki krajów kapitalistycznych, a wszystko to, co było obce socjalizmowi, negowano. W odniesieniu do nowej współczesnej rosyjskiej rzeczywistości politycznej negatywna konotacja leksemu *лобби* została zatarta, bo samo zjawisko traktowane jest dziś jako pożądane i zasadne, o czym świadczy następująca egzemplifikacja: ‘*Стоит последовать примеру цивилизованных стран и узаконить такие формы политического сотрудничества, как лоббизм*’ [„Огонёк” 1991, № 35].

Współcześnie zauważamy, że słowom należącym do wymienionej grupy przypisuje się negatywne znaczenie. Wynika to z faktu, że zjawisko lobbingu nie zawsze przynosi korzyści i pozytywnie skutki, np.: ‘*Иформирование и исполнение бюджета зависит у нас сегодня прежде всего от результатов лоббистских единоборств*’ [„Общая газета” 16.01.97-22.01.97].

Адаптacja pojęcia *лоббизм* w rosyjskiej rzeczywistości politycznej była stosunkowo długa. Dziś leksemu *лобби*, *лоббизм*, a także pochodne od nich, stosowane są

байдъ jako neutralne sowa (jednak tylko w sporadycznych przypadkach), байдъ jako sowa z negatywnym nacechowaniem.

Богactwo заповыченъ в обрѣbie лексыкы спольчно-полытчынея можна заповыченъ на прыкладзье класыфакцы, котрѣй подставѣ становы сфера застосованья. Варто зауважыць, же вsrод анализованыхъ сь лексемь, котрѣ вeszьлы до жѣзыка бapдзо давно и дзшь чѣсто не сь пострзегане jako элементь обcego pochodzenia (тzw. старе заповыченья) и понownie засыллы актывны засобъ жѣзыка. Другь групѣ творзь заповыченья, котрѣ появлысь сь стосунково недавно (тzw. нове заповыченья).

Класыфакцыя лексыкы спольчно-полытчынея на подставѣ сфер застосованья

1. Назвы з zakresу дыскурсу полытчынея:
 - 1.1. Назвы нomenclатуrowe:
 - 1.1.1. Назвы осбъ и урѣднлковъ, нр. *ВІП (i VIP), депутат, дипломат, кандидат, канцлер, конгрессмен, министр, мэр, президент, премьер, префект, секретарь, сенатор, сплкер;*
 - 1.1.2. Назвы органбв владзы, нр. *адмннстрауя, мэрыя, парламент, сенат;*
 - 1.1.3. Назвы регонбв и тeryторлбв, нр. *регион, республика, федерация.*
 - 1.2. Термннологя звязана з выборамл, нр. *баллотироватьсь, идеология, импичмент, инаугурация, кандидат, лоббисть, лозунг, митинг, популизм, партия, рейтинг, референдум, электоральный, электорат;*
 - 1.3. Назвы партл и рухбв полытчыныхъ oraz ихъ члбнкбв, нр. *Интернационал, либерал, национал-сепаратистский, плюралисты, сепаратисть, фракция;*
 - 1.4. Жьargon полытчыны, нр. *диктатура, кланово-олигархическая система, мандат, олигарх, парламент, премьер, пропаганда, саммит, сплкер, триколор, харизма, харизматический;*
 - 1.5. Назвы звязане з окрѣслонь идеоложь, нр. *абвер, гестапо, диктат, коммунизм, сепаратизм, социализм, фашизм, фашист, фюрер, экстремизм, экстремист.*
2. Термны права, стосоване в дыскурсѣ спольчно-полытчынымъ:
 - 2.1. Термны правне, нр. *адмннстрация, конституция, легитимный, федеральный, экстрадиция;*
 - 2.2. Жьargon правнлчы, нр. *грин-кард, прайвэси.*
3. Термны эканомлчне стосоване в дыскурсѣ спольчно-полытчынымъ србдкбв масового прзеказу, нр. *бизнес, брэнд, ваучер, дефолт, дилер, инвестиция, инфляция, коммерциализация, консалтинговый, миноритарный (мажоритарный) акционер, маркет, менеджер, пиар, приватизация, фирма, холдинг, эмиссия.*
4. Термны релижлjne стосоване в дыскурсѣ спольчно-полытчынымъ в србдкахъ масового прзеказу, нр. *апартеид, ваххабить, джихад, моджахед, талибан, талибь.*

5. Terminy etnograficzne stosowane w dyskursie społeczno-politycznym w środkach masowego przekazu, np. *тэйн, туркмен-баши*.
6. Terminy techniczne oznaczające realia mające istotne znaczenie społeczne, np. *интернет, Интернет*.
7. Terminy filozoficzne, kulturoznawcze, lingwistyczne i psychologiczne oznaczające realia, które mają istotne znaczenie społeczne, np. *имидж, истеблишмент, коррупция, менталитет, мова, пси-фактор, популизм, тинэйджер, цензура*.

Przełom XX i XXI wieku to przede wszystkim zmiany w semantyce wielu zapożyczeń. Liczne leksemy ponownie wchodzą do aktywnego zasobu językowego, a w niektórych przypadkach zachodzą zmiany w obrębie znaczeń.

Znaczna część tzw. starych zapożyczeń w momencie pojawiania się w języku miała wąskie zastosowanie. Przemiany społeczno-polityczne lat 90. XX wieku zmieniły tę sytuację i wiele leksemów weszło do powszechnego użycia. Jednocześnie niezadko były one traktowane jako zupełnie nowe, co nie było zgodne ze stanem faktycznym. Jako przykład można przytoczyć leksemy, które język rosyjski zapożyczył w różnych okresach, a które zasiliły aktywny zasób językowy znacznie później. Leksem *парламент* (niem. *Parlament*, ang. *parlament*, fr. *parlement* < *parier*, ‘говорить’ [ТСИС: 568]) w słowniku etymologicznym języka rosyjskiego opatrzone jest komentarzem: „в русском языке известно с 1-ой половины XVII в.”, a do języka rosyjskiego trafiło prawdopodobnie za pośrednictwem niemieckiego [ИЭС, т. 2: 7]. Zapozyczenia *сенат* (łac. *senātus* < *senex*, ‘старый, старец’ [ТСИС: 702]) i *сенатор* (niem. *Senator* < łac. *senātor* [СС, т. 2: 702]) pojawiły się także po raz pierwszy w XVII wieku. Leksem *республика* (< łac. *rēs pūblica* ‘общественное дело; государство’ [ТСИС: 671]) w słowniku etymologicznym ma komentarz: „В русском языке это слово известно с начала XVII в.”, ale stosowany był w szerszym znaczeniu jako ‘państwo’ [ИЭС, т. 2: 113]. Współczesne znaczenie ukształtowało się pod koniec XVIII wieku. Słowo *депутат* (niem. *Deputat* < łac. *dēputatus* ‘предназначенный’ [ТСИС: 242]) znane było od końca XVII i początku XVIII wieku [ИЭС, т. 1: 29]. Interesująca jest adaptacja zapożyczenia *президент* (niem. *Präsident* < łac. *praesidāns* (*praesidentis*), dosłownie ‘сидящий впереди’ [ТСИС: 619]). W znaczeniu ‘выборный руководитель некоторых обществ’ pojawiło się ono w XVII wieku, a w znaczeniu ‘глава государства в стране с республиканской формой правления’ w II połowie XIX wieku [СИС: 222].

W drugiej połowie XIX wieku zostały zapożyczone m.in. leksemy *фракция* (fr. *fraction*, niem. *Fraktion* < łac. *frāctio* ‘разламывание’ [ТСИС: 731]), *премьер* (fr. *premier-ministre*, dosłownie ‘первый министр’ [ТСИС: 620]), *спикер* (ang. *speaker* < *to speak* ‘говорить’ [ТСИС: 731]), *мэрия* w znaczeniu ‘городское управление’ (fr. *meririe* < łac. *māior*, ‘большой, старший’).

W znaczeniach niektórych zapożyczeń, które ponownie zasiliły aktywny zasób języka rosyjskiego na przełomie XX i XXI wieku zaszły także zmiany semantyczne, tj. rozwinęły się nowe znaczenia wskutek adaptacji do nowej rzeczywistości społeczno-politycznej. Jako przykład można przytoczyć znaczenia leksemów *спикер, рейтинг, триколор*.

Po okresie radzieckim w znaczeniu leksemu *спикер* (zapożyczonego w II połowie XIX wieku) obok znaczenia ‘в Великобритании председатель нижней палаты парламента’ pojawiło się nieco zmienione – ‘председатель парламента или

одной из его палат в некоторы странах' [ТСИС: 731]. Nastąpiło rozszerzenie znaczenia i odejście od odniesienia tylko do Wielkiej Brytanii.

W znaczeniu słowa *рейтинг* obok znaczenia 'положение спортсмена (обычно игрока в шахматы, шашки) среди ему подобных, оцениваемое определенным числом баллов' powstało nowe – 'степень популярности кого-л. (обычно политика, общественного деятеля и др.), устанавливаемая путем социологических опросов, опросов экспертов, голосования' [ТСИС: 662]. W tym przypadku rozszerzyła się sfera zastosowania, która pierwotnie ograniczona była tylko do sportu.

W przypadku znaczenia leksemu *триколор*³ na podstawie znaczenia podstawowego utworzyło się początkowo znaczenie 'государственный флаг России, состоящий из трех цветов: белого, синего и красного' [СИС: 272], a różniej bardziej ogólne – 'трехцветный государственный флаг' [ТСРЯХХI: 1001]. W tym przypadku również nastąpiło rozszerzenie znaczenia i przejście od znaczenia związanego z kolorami na fładze francuskiej, do ogólnego określenia flagi trzykolorowej.

Obok starych zapożyczeń w języku rosyjskim pojawiły się tzw. nowe zapożyczenia, przyjmowane współcześnie. Wśród nich są takie leksemy, jak: *ВИИП, имидж, консенсус, моджахед, пиар, саммит, иалибан* i in. Należy jednak zauważyć, że stanowią one mniejszą liczebnie grupę niż stare zapożyczenia, które zasiłyły aktywny zasób językowy. Słuszne były więc wnioski L.P. Krysina dotyczące opisu stanu rozwoju języka rosyjskiego. Stwierdził on, że należy mówić raczej o aktualizacji znaczeń i zastosowaniu słów obcego pochodzenia, a nie tylko o nowych zapożyczeniach [Krysin 2004: 184].

W podsumowaniu należy odnotować fakt, że w końcu XX wieku zaistniały korzystne warunki do przyjmowania przez język rosyjski obcej leksyki, a na przełomie XX/XXI wieku ta tendencja stała się jeszcze bardziej wyraźna. Jedną z dziedzin, która została szczególnie nasycona zapożyczeniami, okazała się sfera społeczno-polityczna. Na taki stan rzeczy wpłynęło rozszerzenie stosunków politycznych, współpracy międzynarodowej, co doprowadziło do zmiany charakteru i jakości rosyjskiej polityki. Nowy etap rozwoju politycznego kraju, związany z orientacją na system wartości świata zachodniego, stał się przyczyną istotnych zmian w omawianej grupie leksemów. Zapożyczenia zapełniły luki, które powstały w rezultacie przejścia Rosji na jakościowo inny poziom rozwoju politycznego. Status i prestiż języka angielskiego sprzyja przenikaniu do rosyjskiego zasobu leksyki politycznej zapożyczeń, które trwale zakorzeniły się w języku rosyjskim, tworząc słowa pochodne i przybierając nowe znaczenia.

Stosowane skróty:

ИЭС – П.Я. Черных, *Историко-этимологический словарь современного русского языка: в 2 т.*, Москва 2007.

СИС – Н.Н. Андреева, Н.С. Арапова и др., *Словарь иностранных слов: актуальная лексика, толкования, этимология*, Москва 1997.

³ „триколор – трехцветное французское знамя сине-бело-красного цвета, принятое в 1789 г., символизирующее согласие между королем (белый цвет династии) и Парижем (синий и красный – цвета герба Парижа)” [ТСИС: 760].

- СС – *Сводный словарь современной русской лексики: в 2 т.*, ред. Р.П. Рогожниковой, Москва 1991.
- СЭС-79 – *Советский энциклопедический словарь*, ред. А.М. Прохорова, Москва 1979.
- ТСИС – Л.П. Крысин, *Толковый словарь иноязычных слов*, Москва 2007.
- ТСРЯХХI – *Толковый словарь русского языка начала XXI века. Актуальная лексика*, ред. Г.Н. Складневской, Москва 2006.

Bibliografia

- Андреева Н.Н., Арапова Н.С. и др., 1997, *Словарь иностранных слов: актуальная лексика, толкования, этимология*, Москва.
- Бельчиков Ю.А., 1989, *Интернациональная терминология в русском языке*, Москва.
- Былинский К.И., 1996, *Язык газеты, Избранные работы*, Москва.
- Черных А.П., 2001, *Историко-этимологический словарь современного русского языка*, t. 1 и t. 2, Москва.
- Крысин Л.П., 1968, *Иноязычное слово в современном русском языке*, Москва.
- Крысин Л.П., 2000, *Иноязычное слово в контексте современной общественной жизни*, [в:] Е.А. Земская, *Русский язык конца XX столетия (1985-1995)*, Москва.
- Крысин Л.П., 2004, *Русское слово, свое и чужое*, Москва.
- Крысин Л.П., 2007, *Толковый словарь иноязычных слов*, Москва.
- „Общая газета”, 16.01.97-22.01.97.
- „Огонёк”, № 35, 1991.
- Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, 2004, red. H. Zgólkowa, t. 48, Poznań.
- Słownik języka polskiego PWN*, 1996, red. M. Szymczak, t. R-Z, Warszawa.
- Сорокин Ю.С., 1965, *Развитие словарного состава русского литературного языка: 30-90 годы XIX века*, Москва.
- Советский энциклопедический словарь*, 1979, ред. А.М. Прохоров, Москва.
- Сводный словарь современной русской лексики: в 2 т.*, 1991, ред. Р.П. Рогожниковой, Москва.
- Толковый словарь русского языка начала XXI века. Актуальная лексика*, 2006, ред. Г.Н. Складневская, Москва.
- Uniwersalny słownik języka polskiego*, 2003, red. S. Dubisz, t. 4, Warszawa.
- Валгина Н.С., 2003, *Активные процессы в современном русском языке*, Москва.
- Загорская О.В., Есмеев С.А., 2008, *Об иноязычных заимствованиях в политической лексике русского языка*, „Лингвистика и межкультурная коммуникация”, № 3, Воронеж.

Summary

Changes in socio-political lexis of the contemporary Russian language – borrowings

The article presents changes within socio-political lexis of the contemporary Russian language in the context of borrowings. The text characterizes the linguistic situation in Russia at the turn of the 21st century and presents causes of language borrowings.

Among them general causes, common in different languages, were distinguished, and also characteristics specific for Russia only were included. The text also embraces the classification of socio-political lexis on the basis of spheres of application, which was illustrated with numerous examples. The examples are divided into the so-called old borrowings and new borrowings. The first group embraces the lexemes which were included into the language long time ago and today are not recognized as foreign elements. The other group includes the words which have appeared relatively recently.

Key words: *the Russian language, linguistics, socio-political lexis, language of politics, borrowings*